LLIBRE. El patriotisme de «Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa» de Cristòfol Despuig (1557)

9 09+01:00 GENER 09+01:00 2020 DEIXA UN COMENTARI

Llibres ens porten a llibres i així va ser com vaig arribar a l'obra *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa* de Despuig. Escrit el 1557, però sense imprimir fins el 1877, és un llibre singular perquè és molt patriòtic. En ell trobem una defensa aferrissada de Catalunya i de la Corona d'Aragó, i una crítica a l'hegemonia i l'uniformisme dels castellans, que ja es feia de sentir. L'obra s'estructura en sis col·loquis o converses que fan tres personatges, mentre passegen per la ciutat de Tortosa i vora l'Ebre. Només un dels col·loquis el faran en una cambra interior, perquè parlaran d'assumptes polítics delicats i s'estimen més ser prudents. Els protagonistes es diuen Lívio, Fabio i don Pedro. El primer és un cavaller tortosí, culte, vehement i crític. El segon, Fabio, és un ciutadà de Tortosa, més conformista. Don Pedro, el tercer, és un cavaller valencià de camí a Barcelona, tranquil i conciliador.

Vaig saber d'aquesta obra perquè apareixia citada en la introducció d'Enric Iborra a la primera part de la *Crònica* de Beuter (ací la meua ressenya). Em va picar la curiositat perquè deia el següent: «Durant el segle XVI, però, les lletres catalanes van produir almenys una obra que va tractar de contrarestar vigorosament la ideologia castellanista segregada pels historiadors al servei de la monarquia: *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, de Cristòfor Despuig.» Això havia de llegir-ho.
En el pròleg, Cristòfol Despuig, que fou tot un personatge en la seua època, explica que el subjecte de *Los col·loquis* és Tortosa, però que el seu principal motiu «és estat escriure algunes coses de Catalunya, […] i les més en glòria i honra de la Corona d'Aragó i, singularment, de la nació catalana». Respecte a perquè l'ha escrita en català diu que «no he volgut escriure-la [l'obra] en llengua castellana per no mostrar tenir en poc la catalana i també per no valer-me de llengua estranya per a llustrar i defensar la naturalesa pròpia, que és la principal intenció de mon treball». Com aquestes, el llibre està ple de cites que mostren el patriotisme de Despuig.
M'ha resultat divertidíssim trobar un autor antic que trenca amb la visió típica de la historiografia procastellana. Despuig critica els castellans perquè volen apropiar-se de la paraula Espanya, i perquè només parlen sobre la importància de Castella en la monarquia hispànica («quasi tots los historiògrafos castellans estan en lo mateix de voler nomenar a Castella per tota Espanya»). És a dir, fa una crítica al centralisme i l'uniformisme dels castellans («estos castellans s´ho beuen tot»), perquè no tenen en compte els altres territoris, regnes i països que formen part de la monarquia que comparteixen.
Però que ningú s'entusiasme: Despuig no és independentista, es considera espanyol. En aquell moment Espanya és una concepte geogràfic que correspon a la península Ibèrica, igual que Itàlia a la península Itàlica en aquell moment, o Escandinàvia a una ampla regió del nord d'Europa encara hui en dia. El que fa Despuig és argumentar que es pot ser espanyol sense ser de la Corona de Castella, i també sense parlar ni escriure en castellà. Sembla obvi, no?
Fins i tot arriba a enrabiar-se perquè els castellans no consideren els catalans com a espanyols: «La major part dels castellans gosen dir públicament que aquesta nostra província no és Espanya i, per ço, que nosaltres no som verdaders espanyols, no mirant los pecadors benaventurats quant gran engany reben i quant ignorants són i quant cegos d'enveja i malícia van, que aquesta província no sols és Espanya, mas és la millor Espanya, i en tot temps i per totes les nacions que ací són arribades per tal tinguda.»
Per als valencians tenim la sort de comptar amb el personatge del cavaller don Pedro, el qual alguna vegada ens dóna alguna informació i fa comparacions. Crida l'atenció que es referisca a Catalunya com «la nostra pàtria antiga», o també que «los valencians d'ací de Catalunya són eixits, i los llinatges que d'ací no tenen lo principi no els tenim per tan bons; i la llengua, de Catalunya la tenim, encara que per lo veïnat de Castella s'és molt trastornada.»
L'edició que tinc és la de Publicacions de l'Abadia de Montserrat, una edició crítica a càrrec d'Enric Querol i Josep Solervicens. La introducció que fan és ben aclaridora, però per a un lector sense pretensions com jo el text resulta un poc recarregat per tantes indicacions i notes a peu de pàgina. Llàstima que la

impressió i la enquadernació siga tan infame (quan anava per la meitat del llibre han començat a desapegar-se fulls pel final).
Amb *Los col·loquis* m'he divertit molt en alguns moments, però en altres se m'ha fet pesadíssim. No tots els col·loquis tenen qüestions que poden ser actuals, i això fa que algunes pàgines no avancen. Potser el primer i el segon col·loqui siguen els més fàcils per a un lector de hui en dia, per les qüestions diguem-ne patriòtiques. El tercer, quart i cinquè es perden en batalletes com la conquesta de Tortosa per Ramon Berenguer IV, la importància dels cavallers en la governació d'una ciutat o la Guerra Civil catalana entre la Generalitat i Joan II (1462-1472). Per sort, el sisè col·loqui és molt bonic: és un passeig pel riu, i supose que serà una joia per a un lingüista o un etnògraf perquè fa una descripció acurada dels recursos naturals de les Terres de l'Ebre.
Un últim apunt: amb aquest llibre he aprés una nova paraula, «nicodemisme», que apareix en la introducció quan parlen sobre la Reforma i l'erasmisme al segle XVI. No es troba ni al DNV ni al DIEC. Vol dir «dissimulació necessària per sobreviure». Utilíssima. Estan tardant en afegir-la.

Font: Roderic Ortiz
https://historiata.wordpress.com/2020/01/09/llibre-el-patriotisme-de-los-colloquis-de-la-insigne-ciutat-de-tortosa-de-cristofol-despuig-1557/